

Tilanhallintokoordinaattori
Miia Hietapakka
Tekninen toimiala
Porin kaupunki
mia.hietapakka@pori.fi

Viite Lausuntopyyntöne 10.7.2019

Aihe Vanhainkoti Himmelin suojele ja sen huomioiminen rakennuksen peruskorjauksessa

Tilanhallintokoordinaattori Miia Hietapakka on pyytänyt Satakunnan Museon lausuntoa vanhainkoti Himmelin suojelusta ja sen huomioimisesta rakennuksen peruskorjauksessa. Himmelin kohtalo on herättänyt keskustelua ja tunteita mediassa kevään ja kesän aikana. Keskustelun avasi Porin perusturvan ilmoitus useiden vanhuspalvelun yksiköiden sulkemisesta. Suljettavaksi aiottujen yksiköiden joukossa oli myös vanhainkoti Himmeli.

Vanhainkoti Himmeli valmistui vuonna 1989 Porin Sampolan kaupunginosaan viisi vuotta aiemmin rakennetun päiväkoti Taikurinhatun jatkoksi. Molemmat rakennukset suunnitteli arkkitehtipari Raili (1926-) ja Reima (1923-1993) Pietilä. Himmelin suunnittelu oli Pietilöillä käynnissä samaan aikaan kuin tasavallan presidentin virka-asunnon suunnittelukilpailun vuonna 1983 voittaneen ehdotuksen, Kiillemoreeni työstäminen rakennussuunnitelmiksi. Kiillemoreenin rakentaminen Helsingin Mäntyniemeen alkoi Himmelin valmistumisvuonna 1989. Kiillemoreeni on rakennustaiteen historiaan jäävä taideteos ja Pietilöiden päätyö.

Muodoiltaan polveileva vanhainkoti Himmeli muodostaa kokonaisuuden viereisen, niin ikään Pietilöiden suunnitteleman, matalan, lapsen mittakaavan mukaisen päiväkoti Taikurinhatun kanssa. Himmeli on kokonaistaideteos, jonne arkkitehdit suunnittelivat myös sisustuksen. Puistosuunnitelman laati myös Mäntyniemessä toiminut maisema-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröjer.

Raili ja Reima Pietilää pidettiin etenkin 1960- ja 70-lukujen tiukan modernismin aikana eräänlaisina arkkitehtuurin kapinallisina. Heidän luontoon sulautuva ja luonnon muotoja noudattava arkkitehtuurinsa poikkesi täysin aikakauden moduulijatteluun perustuvasta vallavirrasta. 1980-luvun postmodernismin myötä arkkitehtuuri vapautui ja Pietilöiden työt saivat ansaittua arvostusta. Arkkitehtipari

kuuluu kansainvälisesti tunnetuimpien suomalaisten arkkitehtien joukkoon ja heidän arkkitehtuurinsa mielletään usein korostetun suomalaiseksi. Merkittävää heidän tuotannossaan on jokaisen toteutetun rakennuksen yksilöllisyys. Pietilöiden suunnitelmien määrä ei ole kovin suuri. Himmelin ja Taikurinhatun kokonaisuudella on heidän tuotannossaan merkittävä rooli.

Himmelin suojelu

Porin rakennetussa ympäristössä Himmelin ja Taikurinhatun kokonaisuus on ainutlaatuinen ja vertautuu merkityksessään lähinnä toiseen postmodernin arkkitehtuurin valtakunnallisesti tunnettuun edustajaan, pankkitalo Bepopiin, jonka suunnittelusta järjestetyn arkkitehtikilpailun voitti Arkkitehtitoimisto NRT (Nurmela-Raimoranta-Tasa) vuonna 1984. Himmeli on maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen kohde ja huomioitu yhdessä Taikurinhatun kanssa **Satakunnan maakuntakaavassa** (YM vahvistanut 30.11.2011) merkinnällä kh. Merkintään liittyy määräys: *Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja ominaisluonne siten, että edistetään niihin liittyvien arvojen säilymistä ja kehittämistä mukaan lukien avoimet viljelyalueet. Kaikista aluetta tai kohdetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista, jotka oleellisesti muuttavat vallitsevia olosuhteita, tulee museoviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla vaaranneta tai heikennetä edellä mainittujen arvojen säilymistä.*

Tämän lisäksi Himmeli on suojeltu kohdemerkinnällä **Porin kantakaupungin yleiskaavassa** (Porin KV hyväksynyt 10.12.2007). Merkintään liittyy määräys: *Suojeltavaa rakennusta ei saa purkaa.* Suomessa rakennusten suojelu tapahtuu ensisijaisesti asemakaavassa. Ongelmana on kuitenkin usein asemakaavan vanhentuneisuus. Himmelin ja Taikurinhatun korttelin **asemakaava** on laadittu ennen niiden rakentamista vuonna 1982, joten rakennuksia ei ole voitu suojella asemakaavassa. Lähes 40 vuotta vanhaa asemakaavaa ei kuitenkaan voida muutenkaan pitää enää ajanmukaisena. Suojelun osalta onkin huomioitava asemakaavaa nuoremmat yleiskaava ja maakuntakaava, jotka yleispiirteisinä eivät muuten ohjaa uudis- tai korjausrakentamista. Rakennustaiteellisesti merkittävänä kohteena Himmeliin tulee kuitenkin suhtautua suojeltuna rakennuksena, jossa myös sisätilojen arvot tulee ottaa huomioon korjaus- ja muutosvaiheissa.

Peruskorjauksessa huomioitavaa

Rakennustaiteellisesti arvokkaan, uniikin rakennuksen peruskorjauksen suunnittelu on vaativa tehtävä, johon tulisi valita mahdollisimman pätevä arkkitehti. Suunnittelijalla tulee olla kokemusta vastaavan tyyppisistä suunnittelutehtävistä ja

erikoistumista restauroivaan korjaussuunnitteluun. Himmelin tapauksessa, jossa rakennuksen käyttö on jo muuttunut ja tulee edelleen muuttumaan alkuperäiseen vanhainkotikäyttöön nähden, **tulee suunnittelutyön pohjaksi ehdottomasti laatia rakennushistoriaselvitys**, jollainen tänä päivänä on itsestäänselvyys vaativissa peruskorjaushankkeissa ja etenkin käyttötarkoituksen muutostilanteissa. Rakennushistoriaselvityksen laatimisen ohjeeksi on Museovirasto laatinut oppaan TALON TARINAT – Rakennushistoria selvitysopas. Opas on ladattavissa pdf-muodossa: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja.../Julkaisut/talon-tarinat-opas.pdf>. Oppaasta löytyy tietoa eri tarkoituksiin tehtävien selvitysten vaatimuksista. Lisätietoja ja mahdollisia selvityksen tekijöitä voi tiedustella myös Satakunnan Museosta. Selvitys tulee ulottaa myös Himmelin ulkoalueille.

Koska Himmeli kuuluu suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteoksiin, ehdottaa Satakunnan Museo vielä neuvottelua ennen peruskorjaussuunnittelun käynnistämistä Museoviraston arkkitehdin, intendentti Robin Landsdorffin kanssa. Museo on jo alustavasti ollut yhteydessä häneen katselmuksen ja neuvottelun järjestämiseksi.

Satakunnan Museo

Museonjohtajan sijaisena,
amanuenssi

Leena Koivisto

Tutkija

Liisa Nummelin

Tiedoksi:

Porin YH-asunnot/Toni Wahlman, Mikko Ollikainen
Varsinais-Suomen ELY-keskus/kirjaamo, Päivi Valkama
Museovirasto/kirjaamo, Robin Landsdorff